

FØROYAR Í DAG

Ritstjórar: W. HEINESEN og HEÐIN BRÚ

Samband og sjálvstýri í fornældini.

Líka so lítið sum Føroyar í okkara døgum kunnu rópast dansk- ar, hóast tær hoyra til tað danska kongaríkið, líka so lítið vóru tær í fornældini norsk- ar, hóast tað vóru Norðmenn, ið bygdu oyggjarnar og ferdur norskan sið og skíkk við sær yvir havið.

Tað sæst av Føroyingasøgu, at longu hjá teimum fyrstu ættar- liðunum aftaná landnámsmenninar myndaði seg at kalla ein føroysk tjóðskaparkensla. Føroyingasøga er ein frásøgn um, hvussuleiðis norskir kongar og stórmenn ferð eftir ferð lægdu seg eftir at draga Føroyar inn undir norskt yvirvald og gera tær til eitt norskt skattaland, og um hvussu Føroyingar við Trónða í Gøtu á odda eftir færumuni setti seg ímóti hesum.

Nú er tað so, at Føroyingasøga í mongum og hvørjum meiri er ein skaldsøga enn, hon er rættvis søguskriving. Og í mongum lutum er hon ein skaldsøga av tí slagnum sum mest var í yndi ta tíðina, ið hon varð skrivað. Ein persónur sum Sigmundur Brestisson er av tí slagnum, sum ofta kemur fyrri í íslenskari søguskriving, og sum søguskrivararunum og teirra lesar- um (á hoyrarum) fall best. Við síni vøkru útsjón, sínum hugprúða sinni og sínum frammúr fímlíka í bardaga og ídrotti var hann í øllum lutum soleiðis sum søgutíð- in vildi hava eitt reyðsmenni at vera. Hann var skorin eftir tí í deili, ið vakrast kom til sjónar hjá Ólavi Tryggvasoni, hini kristnu kongshetjuni. Ivaleyst hevur Sig- mundur verið ein stórlætin maður á mangan hátt. Men vit eiga at leggja okkum í geyma, at søgan — so hugtakandi og fullgígjað hon annars sigir frá — innast inni er í parti við Sigmundi, meðan Trónd- ur verður lýstur mestsum við meiri óvilja, ja næstan við einum feril av agg.

Tróndur var ein stórur maður av vøkstri, reyðhærdur og reyð- skeggjutur, frækutur og greffigur í ásjón, dapur í sinni, listinlærdur í øllum skálkasnildum, ódællur og meinskur millum manna, fagurlátin við yvirmenn, men alltið við skálkinum aftanfyri. Soleiðis er hesin dapri, heidni maðurin, ið

søgan setur upp ímóti tí rættvísa og ljólyndaða Sigmundi, hesum umboðsmanninum fyri norska kongamakt.

Men Føroyingasøgan er eingin ring skaldsøga, hon er bæði góð og djúp og gevur hóast alt eina týðuliga og óforgloymliga mynd av hesum Tróndi, um enn hon kortini tykist hava hornið í síðini á honum. Vit fata, at Trónd- ur hevur haft sermerktar gávur. Tað verður ikki dult fyri, at hann eisini í aðrar mátar hevur verið sjáldsamur.

Tað siggja vit til dæmis av tí, ið Tóra Sigmundardóttir segði, at hon ikki kundi annað enn taka av, tá ið tað stóð henni í boði at fáa sonin (Sigmund Brestisson dóttur- son) í fostur hjá honum, «ti mangt, tykist tað mær, hevur Tróndur fram um flestar menn.» Tað er ikki bara Tóra, ið hevur soverðið álit á Trónda; men vit siggja, at hann sum mæstasti høvdingi í oyggjunum yvirhøvur hevur haft fólksins álit í stóran mun. Hetta sæst eina best av, at hann búði í Gøtu — ein bygd mitt í landinum, at kalla á almanna veg, eitt stað, ið ikki var lætt at verja, um onkur vildi Tróndi atsókn.

At Tróndur er »listinlærdur í øllum skálkasnildum«, ja — tað hevur ivaleyst sín egna politiska orsaka. Hann hevði teir norsku stórmennirnar ímóti sær, teir, ið vildu leggja Føroyar undir seg; tað nyttaði tí einki Tróndi at øva ímóti við makt. Hann mátti sum tann veikari parturin fara við snildum. Og søgan sigir næstan eisini bara frá honum, tá hann er í knipu. Men, sum sagt, vit læra eisini at kenna aðrar síðir av hans- ara lyndi. Tað er týðuligt, at hann hevur verið ein torskilin karakter, ein fáorðaður maður við stórum ætlanum og stórum trega, kanska eitt sindur serur, og sum tað tykist, heldur heilsuveikur. At hann hevur verið ein nærlagdur fosturfadur fyri tey, hann tók til sín, er einki at ivast í, og hóast hann verður lýstur sum ein ógvu- liga søkin maður, verður tað tó ikki sagt um hann, sum t. d. um Tórhall hin ríka, at hann er næt- in. Tróndur var ógvuliga fastur á hondini, tá tað galt skatt til teir norsku høvdingarnar, men tá ið hann sat við makt og valdi,

unti hann monnum, sum hann tókti rættar menn vera. Einaferð býtti hann soleiðis oyggjarnar í helvt millum sín og Øssur; seinni leggur hann landið undir seg sam- an við Leivi. Og vit eiga at leggja til merkis, at alt tað dapra og ódámliga lyndi, ið søgan leggur Tróndi til, tað kemur eisini til sjónar í hans strið móti norskum stórmönnum og teirra ørindasvein- um (herimillum eisini Brestir og Beinir, ið vóru lensmenn hjá Hákuni Jalli), altso soverðnum, ið vildu forða honum og hansara landsmonnum í at ráða yvir teirra heimlandi Føroyum.

Fyri í dag er og verður Føroy- ingasøgu ein sera áhugaverdur lesnaður, ið gevur okkum nógv at hugsa um. Tað er í hesari frá- søgn um Føroyingar í fyrndini nógv, vit kenna aftur. Vit siggja Føroyinga áhaldandi og stillu mót- stæðu móti yvirmakt. Vit siggja aðrar Føroyingar, ið stiga fram sum hjálparmenn og fortalara fyri hesar fremmandu. Føroyingasøgan sigir okkum, at longu í olditíðini var spurningurin um Føroya sjálv- ræði frammi á odda. Men bæði Sigmundur og Tróndur fóru undir grønu torvu og sóu ikki henda spurning ráddan, og enn í dag stendur hesin spurningurin framma- laga, men óloystur.

Men vit læra enn meira — vit siggja, at føroyskt tungumál, fø- oysk fólkaementan, føroyskur hugs- unarháttur og føroyskt livslag íggjøgnum allar hesar øldir, ið eru farnar, síðani Tróndur og Sigmund- ur livdu, hevur tikið meiri og meiri røtur undir seg. Tað tjóð- skaparliga seiggi hevur, kunnu vit siga, verið sterkari enn sjálvur spurningurin samband - sjálvstýri. Og tað er hetta, ið hevur verið okkara lagna sum fólk, og sum ivaleyst framvegis verður lagnan fyri hetta litla, fjarskotna, norður- lenska marknalandið.

Føroya politiska sjálvræði verður altíð ein spurningur um størri grannalanda tykki. Vit eru eingin kriggsmakt og kunnu bert verja okkum andliga. Bert við at røkja okkara mál og okkara mentan, við at læra av øðrum, har ið nakað virðismikið er at læra, og við at royna at skapa fíggarlig viðurslætti, ið kunnu geva líkindir fyri fø- oyskt andslívið at trivast undir,

vilja vit kunna reisa ein tjóðskap- arligan manngarð, so sterkan, at hann hvørki verður brotin við vápnamakt ella skálkasnildum.

Nakrir lesarar

hava gjørt okkum tað frægd at finnst at okkum. At okkara greinir ivaleyst kundu verið betri, er eingin vissari í enn vit sjálvir. Men vit hava, ið hvussu er, skrivað eftir fæ- rumuni og vilja framvegis gera tað.

»Timin« hevur tikið sær tykni av, at vit hava rópt hann eitt frið- ardýr. Gaman í, tá høvdu vit bert eitt nummar at fara eftir, og vit skulu viðganga, at »Timin« er vorð- ið eitt sindur meira ólátaður síðan tá. Tað tysur so undarliga millum teigarar av merkjum og dulnev- num, tað er næstan sum dvergarnir í Snjóhvítu — filminum: »Hin old- argamli«, »Ein av teim gomlu«, »Ein, ið einki veit«, »Numsi«, »Bumsie«, »Gnom« og »Neie« — her eru næstan allir sjei. Men »Timin« er kortini alsamt eitt friðarligt blað, ið hvussu er viðvi- kjandi tí, tað skrivar um »Før. í dag«.

Vit halda tó tað er ein óskikkur, tá ið blaðið pilkar einsær leys pett- ir burtúr okkara greinum og loypur á tey, men ænsar ikki heild- una. Tá vit t. d. hava skrivað, at sambandsrørslan byrjaði sum ein reaktioner fólkarørsla, var hetta meint sum eitt lið í einum nógv meira vitterfavnandi samanhangi. Greinin, har hetta stóð, var jú ikki bert um sambandsrørsluna. Vit royndu at geva málinum ein djúp- ari sjónarrang.

Men soleiðis eru »Tíman« greinir at kalla allar. Tær svara í eystri, har vit spyrja í vestri, og tykjast bert at kenna okkara greinir ógvuliga ógjølla. Tað, ið vit skriva, er meint í álvara. »Timin« røir als ikki við okkara sjónarmið. Teir sjei dulnevningarnir mala so un- darliga tyknir uttanum. Men atrið tykkum ikki — vit bita ikki høvdið av tykkum.

So er tað »Føroyatíðindi«. Eitt elegant blað, har tosað verður mestsum í einari roykju — salón á fyrsta plássi. Sjussur og cigar- roykur. Tað er stuttligt at koma inn har. Ein verður kanska argaður eitt sindur av »D'hrre«, men tað er í allari góðsligheit.

Men okkum dámar ikki at Alb.